

NEFRET SÖYLEMİ VE NEFRET SUÇLARI SUNUM RAPORU

HACER KORKMAZ - FEYZA SAYGIN

"Naziler önce Komünistler için geldiler, bir şey demedim çünkü Komünist değildim. Sonra Yahudiler için geldiler ve bir şey demedim çünkü Yahudi değildim. Sonra sendikacılar için geldiler ve bir şey demedim çünkü sendikacı değildim. Sonra Katolikler için geldiler ve bir şey demedim çünkü Katolik değildim. Ve sonra benim için geldiklerinde ise çevremde benim için bir şeyler diyecek kimse kalmamıştı."

Alman Rahip Martin Niömeller

NEFRET SÖYLEMİ VE NEFRET SUÇLARI

Nefret söyleminin evrensel anlamda kabul gören bir tanımı bulunmamaktadır. Özünde nefret, olumsuz bir duygudur ve içinde kişiler ve gruplar arasındaki iyi geçimi – ilişkileri bozmak, barışı ve huzuru baltalamak, psikolojik ve/veya fiziki şiddete neden olmak gibi bazı olumsuz potansiyel duygu ve düşünceleri barındıran bir kavramdır. Nefret söyleminin özünde önyargılar, ırkçılık, yabancı düşmanlığı, farklılıklara karşı tahammülsüzlük, ayrımcılık yatmaktadır.

Türk Dil Kurumu nefret kelimesini, “*bir kimsenin kötülüğünü, mutsuzluğunu istemeye yönelik duygu*” olarak tanımlar. Nefret söylemi-kavramı için evrensel olarak kabul gören bir tanım yoktur. Bu kavram çoğunlukla henüz cezai anlamda bir suçun işlenmediği durumları tarif etmekte kullanılır. Belirli bir kişi ya da gruba karşı nefret, nifak, hoşgörüsüzlüğe veya şiddete tahrik ve teşviki ifade etmektedir.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi nefret söylemini şöyle tanımlar: “*Nefret söylemi kavramı, ırkçı nefreti, yabancı düşmanlığını, Yahudi düşmanlığını veya azınlıklara, göçmenlere ve göçmen kökenli insanlara yönelik, saldırgan ulusalcılık ve etnik merkezcilik, ayrımcılık ve düşmanlık şeklinde ifadesini bulan, dinsel hoşgörüsüzlük dâhil olmak üzere hoşgörüsüzlüğe dayalı başka nefret biçimlerini yayan, kışkırtan her türlü ifade biçimini kapsayacak şekilde anlaşılacaktır. Bu anlamda ‘nefret söylemi’ muhakkak belirli bir kişiye veya gruba yönlendirilmiş yorumları kapsamaktadır.*”

Nefret, insanoğlunun yaratılışından beri var olan ve süregelen bir duygudur. Bir suçun nefret saiki ile işlenmesi de nefret duygusunun varlığına paralel olarak çok eski bir geçmişe sahiptir. Ancak, nefret duygusu ile işlenen fiillerin nefret suçu olarak tanımlanması ve suç olarak ceza hukukuna girmesi yeni sayılabilecek bir düzenlemedir. Dolayısıyla nefret ve ayrımcılığın ceza hukukunda suç olarak tanımlanarak özel hukuka tabi ilişkilere ceza hukuku ile müdahale edilmesi, insanlar arasında hukuka aykırı bazı ayrımlara dayanarak kişilerin hukukun kendilerine tanıdığı hak ve özgürlüklerden haksız olarak yoksun bırakılmalarının önlenmesi de yenidir.

Uluslararası hukukta nefret ve ayrımcılık konusunda ilk düzenlemelerin 1965’te ABD’de ırk, din, köken bazında başladığı ve önyargı yasası olarak bilinen yasanın 1978’de yazına girdiği görülür. Federal düzeydeki düzenleme ise Hate Crimes Statistics Act (Nefret Suçları İstatistikleri Yasası) 1990 yılında yürürlüğe girmiştir. Uluslararası hukuktaki genel düzenleme, bir suçun nefret saiki ile işlendiği takdirde cezayı arttıracak nitelikli hali şeklindedir. Nefret suçu olarak ayrı bir kanuni düzenleme var ise de genel kabul, nefretin cezayı arttıran nitelikli hal olduğudur.

Ayrıca Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı’na taraf devletler, kendi mevzuatlarını bu hususta yeterli hale getirmeyi, veri toplamayı, nefret suçlarının kapsamlı şekilde araştırılıp kovuşturulmasını garanti altına almayı taahhüt etmişlerdir. Türkiye, Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı’nın kurucu üyelerindedir. Dolayısıyla, nefret suçunun tanımının kanunda yer alması gerekliliği ve veri toplama noktasında bir sorumluluğu vardır.

Nefret ve ayrımcılık, Türk hukukunda hem anayasal hem de yasal düzeyde hukuki anlamda düzenlenmiştir.

Nefret ve ayrımcılık, Anayasanın Kanun Önünde Eşitlik başlıklı 10. maddesinde şöyle düzenlenmişti: “*Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.*” Anayasada yer alan bu ifade ile de Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi’nin tanımında olduğu gibi, ayrımcılık ön plana alınarak sadece kamusal anlamda kanun önünde eşitliği vurgulayan (özel hukuk kişileri arasındaki ilişkilere vurgu yapmayan) dar kapsamlı bir düzenlemedir.

Yasal düzeyde ise nefret ve ayrımcılık, 5237 sayılı TCK’nın 122. maddesinde “Nefret ve Ayrımcılık Yasağı” başlığıyla müstakil bir suç olarak şöyle düzenlenmiştir; “Dil, ırk, milliyet, renk, cinsiyet, engellilik, siyasi düşünce, felsefi inanç, din veya mezhep farklılığından kaynaklanan nefret nedeniyle; a) Bir kişiye kamuya arz edilmiş olan bir taşınır veya taşınmaz malın satılmasını, devrini veya kiraya verilmesini, b) Bir kişinin kamuya arz edilmiş belli bir hizmetten yararlanmasını, c) Bir kişinin işe alınmasını, d) Bir kişinin olağan bir ekonomik etkinlikte bulunmasını engelleyen kimse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır”. Ayrıca TCK’nın 76. Maddesinde düzenlenen “soykırım suçu” ile 77. maddesinde düzenlenen “insanlığa karşı suçlar”ın düzenlenme felsefesinde de nefret ve ayrımcılık düşüncesini önleme ve cezalandırma amacı yatmaktadır.

Nefret ve ayrımcılık saiki, TCK’da yer alan hakaret suçu (m.125), inanç, düşünce ve kanaat hürriyetinin kullanılmasını engelleme suçu (m.115), halkı kin ve düşmanlığa tahrik veya aşağılama suçu (m. 216) ve ibadethanelere ve mezarlıklara zarar verme suçlarında (m.153) suçun ağırlaştırıcı nitelikli unsuru olarak düzenlenmiştir.

Nefret ve ayrımcılık, Anayasanın 10. maddesinde 1982 yılından itibaren bulunmasına rağmen, 2005 yılında yürürlükten kaldırılan 765 sayılı TCK’da nefret ve ayrımcılığı suç olarak düzenleyen bir hüküm bulunmamaktaydı. İlk defa 2005 yılında yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK’nın 122. Maddesinde “ayrımcılık” başlığı ile düzenlenen suç ile kişiler arasında ayrımcılık yapılması suç olarak düzenlenmiştir. Ancak madde başlığında ve metninde “sadece ayrımcılığın suç olarak düzenlenmiş olması”, milliyete yer verilmemiş” olması “ve benzeri” ibaresinin geniş yorumlanmasının keyfiliği ve farklı uygulamalara sebep olması nedenleriyle, 2014 yılında 122. madde tamamen değiştirilerek madde başlığı “nefret ve ayrımcılık” olarak değiştirilmiş, maddeye “milliyet” kavramı eklenmiş, maddeden “ve benzeri” ibaresi çıkartılmıştır. Ayrıca maddenin ilk halinde bu suçun yaptırımı, “altı aydan bir yıla kadar hapis veya

adli para cezası” iken, 2014 yılında yapılan düzenleme ile “bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası” olarak değiştirilmiştir.

Avrupa Birliği de, “Türkiye 2012 yılı ilerleme raporunda” bu duruma değinmiş; Türkiye’de ırkçılık, yabancı düşmanlığı, antisemitizm ve hoşgörüsüzlükle mücadele etmek üzere herhangi bir mekanizma olmadığını, ayrımcılık konularıyla ilgili yasal düzenleme bulunmadığını, anayasadaki ayrımcılık yasağı ilkesinin mahkemelerce kısıtlayıcı bir şekilde yorumlandığını vurgulamıştır.

Görülüyor ki 2014 yılında yapılan TCK m.122’de yapılan nefret düzenlemesi hala yeterli değildir. Düzenleme, sınırlayıcı yapıda olması nedeniyle eleştirilere konu olmaktadır. Şu anda bulunan yasal zemine göre, sayılan nefret nedenlerinden farklı bir nefret saiki ile gerçekleşecek bir fiil, bu suç kapsamında değerlendirilmediği gibi ayrıca sayılan fiillerden farklı bir fiilin işlenmesi halinde de yine bu suç oluşmayacaktır. Bu durumda maddenin aslında korunmak istenen yararı sağlamada yetersiz kaldığı görülmektedir.

Bir başka önemli konu da, ayrımcılık ve nefret söyleminin, bir hukuka aykırılık olarak algılanamamış olmasıdır. Geniş halk kitlelerinde ayrımcılık ve nefret söylemleri, toplumun öncüleri olarak kabul gören siyasilerin dilinde hala çokça kullanılan söylemler olarak devam etmektedir. Asırlardır bir arada huzur ve güven içinde yaşamış toplumlar, aralarına sokulan nefret söylemleri nedeniyle düşman hale gelmişlerdir. Bu sonuçta, çok küçük yaşlardan itibaren insanımıza hukuk kültürü yerine, ayrımcılık ve nefret söylemlerinin verilmiş olmasıdır. Söz konusu nefret söylemine karşı yasal düzenlemelerden öte, bir hukuk kültürü oluşturmadığımızda, geniş halk kitlelerinin birbirlerine düşman edilmesi kaçınılmaz görünmektedir.

Çare, hukukun, hukuk kültürünün kılcal damarlara kadar yaygınlaştırılmasıdır. Bu sonuca sadece yasa yapmakla değil, yasalara uymakla ve hukuku yaygınlaştırmakla, sivil toplumu, kendi içinde saygı ve sevgiyi oluşturmakla mümkün olacaktır.

Sonuç olarak, TCK m.122’de yasaklanan saikin ve fiillerin sınırlı olması, eksiğinin giderilmesi yahut TCK’ da yer alan diğer suçlara da nefret saiki ibaresi getirilerek kapsamın genişletilmesi, tüm bu hukuki düzenlemelerin görünür ve algılanabilir hale getirilmesi gerekir. Şu anki mevzuat ve uygulamalar ve dahi hâkim söylemler içinde nefret suçlarını caydıracak bir durum görülmemektedir.